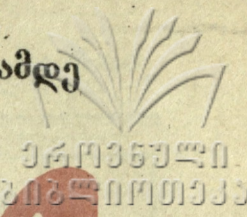

ამბადლებელი ხალხისა თვით ამბადლება ცათამდე

ქართული
ენების
სამეცნიერო
ცენტრი

სურსათი

სრულიად საქართველოს მერაბ კოსტავას საზოგადოება

№ 4, 26 მაისი, 1990 წელი.

ბაზეთი ჭაშვილის თვეური ორჯერ.

ჩემი მერაბი, ბუნებრივ თვინიერი ბავშვი იყო, უფროსების მიმართ დაძვრე და პატივისცემელი. ოჯახში იგი სისტემატური მეთვალყურეობის ქვეშ იმყოფებოდა.

მამაჩემი, მერაბის ბაბუა, რომელიც განათლების დარგის ცნობილი მოღვაწე იყო, მერაბის სკოლიდან ყოველთვის სახეგაბრწყინებული ბრუნდებოდა. ბავშვობისას ის ყველა საგანს ერთნაირი ინტერესით სწავლობდა და ეს სისტემატური მეცადინეობა უდიდეს ინტერესს უქმნიდა სწავლისადმი.

ლამით კლასგარეშე ლიტერატურას კითხულობდა, რომლის შერჩევას მისი გამზრდელი ბაბუა ხელმძღვანელობდა. მერაბი სპორტიც იყო გატაცებული. დილით ყოველთვის ვარჯიშობდა. ფეხბურთსაც თამაშობდა ეზოს ბავშვებთან ერთად.

მახსოვს, ერთხელ, შესვენების დროს, სამსახურიდან ვბრუნდებოდი სახლში. ეზოდან შემომესმა ბავშვების ჟრიაში. ისინი ფეხბურთს თამაშობდნენ. შემოვედი ჭიშკარში. უეცრად აბსოლუტური სიჩუმე ჩამოვარდა. თამაში შეწყდა. რადესაც სახლში შევედი, მერაბი ყურებადმე განითვლებული იჯდა რომალთან და უკრავდა. მაშინვე მივხვდი შეწყვეტილი ხმაურის მიზეზს. თურმე მეკარეს (მერაბს) ჩემს დანახვაზე თამაში მიუტოვებია. რადგან პასუხისმგებლობა იგრძნო, მე მას აღარ გავუწყვედი. მერვე კლასამდე მერაბი ყველაფერს გვიჯერებდა. ის პარალელურად მუსიკასა და უცხოენას სწავლობდა. შემდეგ კი მისი დამორჩილება უკვე ძალიან გვიჭირდა.

ბავშვობიდან მისი განუყრელი მეგობარი იყო ზვიად გამსახურდია, რომელიც მასთან ერთად სწავლობდა როგორც სკოლაში, ასევე ნიჭიერთა მუსიკალურ ათნლედში.

ზვიადი და მერაბი ქრისტესმთავერი ძმები იყვნენ, ბატონი კონსტანტინეს. სულიერი შვილები...

ჩვენს ოჯახში ხშირად დადიოდა ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელი ილია გეგეჭკორი, რომელიც ზვიადისა და მერაბის კლასის დამრიგებელი იყო. ერთხელ, როდესაც შესვენებისას დავბრუნდი სახლში, მერაბი ყელშეხვეული დამხვდა. მიზეზის კითხვაზე ვერ მოვახსნარი, რომ კლასის დამრიგებელი შემოვარდა და შემფოთებულმა მკითხა: „სად არის მერაბი?“ მერაბი აქ არის, მაგრამ ყელი სტკივა — მივუგე მე. მან დამიჯერა და უკან გაბრუნდა. ცოტა ხნის შემდეგ სკოლიდან მივიღე გამოცხების ფურცელი. დანიშნულ დროზე გამოვცხადე სკოლაში, სადაც დამხვდა ქალბატონი მირანდა გამსახურდია. მე მის გვერდით ჩამოვჯექი და ვკითხე: — ხომ არ იცი რა მოხდა, რაზე დაგვიბარეს?

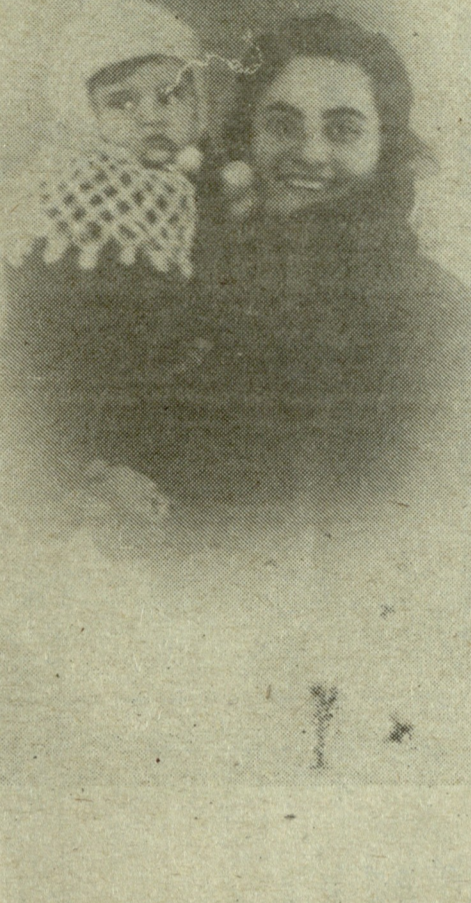
— მეც არ ვიცი — მიპასუხა მან.

დაიწყო კრება. სკოლის დირექტორმა აღნიშნა, რომ მოხდა გაუგონარი ამბავი, როდესაც მასწავლებლები კლასებში შევიდნენ, მათ იქ არცერთი ბავშვი არ დახვდათ... მშობლებიდან სიტყვით გამოვიდა ერთ-ერთი მოწაფის მამა — იურისტი რაზმაძე. მან თქვა: „მართალია, ჩვენი შვილები არ ამხელენ ვინ არიან ამ ამბის ორგანიზატორები, მაგრამ მე აქ ახლოს ვმსახურობ და რომ გავიარე სკოლასთან, დავინახე ის ორი განუყრელი მეგობარი, ერთად იდგნენ და გაფაციცებით იყურებოდნენ სკოლისაკენ“. ამ სიტყვების წარმოთქმის დროს იურისტმა რაზმაძემ, მე და ქალბატონ მირანდას, გადმოგვხედა მრავლისმეტყველად. მშობლებმაც ყველამ ჩვენ შემოგვხედეს. ის კი განაგრძობდა „ჩვენ კი ვიცით ვინ არიან ორგანიზატორები, მაგრამ ბავშვები არ ტყდებიან, ჩვენ ვერ გავუწყებთ, რადგან მათი მხრიდან ეს ერთგულებაა ერთმანეთისადმი. სკოლის ყველა მოსწავლის გაკვეთილებზე არ გამოცხადდება ხომ პროტესტის ნიშანია“. მერე ადგა ქართული ენის მასწავლებელი და თქვა: „ზვიადი და მერაბი ნიჭიერი, წესიერი, ნაკითხი ბავშვებია. ამხანაგები მათ ყველაფერს უჯერებენ. მშობლებმა მეტი ყურადღება უნდა გამოიჩინონ ბავშვების მიმართ! მეტი კავშირი გმართებთ სკოლასთან!“

ნიჭიერთა ათნლედში სწავლის პერიოდში, მიუხედავად იმისა, რომ მუსიკის მასწავლებელი ყოველთვის კმაყოფილი იყო მერაბის მეცადინეობით, მაინც ნირჩევდა რეპეტიტორის აყვანას. მე, რა თქმა უნდა, თანახმა ვიყავი, მაგრამ მერაბი კატეგორიული წინააღმდეგი იყო „— დედა, მე შენ ზედმეტად ფულს არ გადაგახდევინებო. კონსერვატორიაში შესვლის წინ ძლივს დავითანხმე კონსულტანტის აყვანაზე. კონსულტანტად ავუყვანე პროფესორი გურგენიჩი, რომელმაც ჩატარებული კონსულტაციებისთვის გასამრჯელო არ აიღო. „ფულს არავითარ შემთხვევაში არ ავიღებ, რადგან თქვენს შვილში ჩემს მომავალ მეგობარს ვხედავ“-ო.

მერაბს ყოველთვის ვებრალდებოდი. მთხოვდა, რომ მხოლოდ უბრალო ტანსაცმელი და იაფფასიანი ფეხსაცმელი მეყიდა მისთვის.

მეათე კლასში იყო გადასული მერაბი, როდესაც

სკოლის შემოღობვა

ზაფხულში სოხუმიდან წერილი მომწერა: „მედილი მადლობელი ვარ დედა შენი ყველაფრისათვის, მაგრამ ალბათ მუსიკას თავს დავანებებ და პოლიტიკურ მოღვაწეობას დავინწყებ“ მე, რა თქმა უნდა, თავზარი დამეცა. მეათე კლასში იყო მერაბი, როდესაც ზვიადთან და სხვა თანამოაზრეებთან ერთად დააპატიმრეს. მათ ბრალად ედებოდათ ანტისაბჭოთა პროკლამაციების შექმნა და გავრცელება.

იმ დროს, როცა ხმის ამოღებასაც ვერავინ ბედავდა, ზვიადისა და მერაბის საქციელი გამირობის ტოლფასი იყო. იმ დროიდან იწყება მათი თავგანწირული ბრძოლა საქართველოს თავისუფლებისათვის. დაპატიმრებიდან 5 თვის შემდეგ ისინი პირობითი სასჯელით გაათავისუფლეს, როგორც არასრულწლოვანები. ამის შემდეგ მერაბმა წარმატებით დაამთავრა მუსიკალური ათნლედი და კონსერვატორიაშიც ბრწყინვალედ ჩააბარა გამოცდები.

1964 წლიდან ზვიადმა და მერაბმა სისტემატურად დაიწყეს რელიგიური და ფილოსოფიური მეცნიერების შესწავლა და ეკლესიაში სიარული. მაშინ ათეზმით ისე იყო გამსჭვალული მთელი ქვეყანა, რომ ეს ყველას უკვირდა. ბევრი კიდევაც დასცინოდა. მახსოვს, ერთხელ სამსახურში ვიჯექი და თავჩალუნული ვმუშაობდი, რომ შემომესმა ერთ-ერთი თანამშრომლის ხმა: „რუსი მორწმუნე ქალები ამბობენ, „მწერლის შვილი და მისი თეთრთმიანი ამხანაგი მთელი ღამე დაჩოქილი იყვნენ ღვთისმშობლის ხატის წინაშე და ლოცულობდნენ“. ბევრმა გაკვირვებითა და ირონიით გაიღიმა:

ამ პერიოდში მერაბის ბებია (დედაჩემს) ფეხი მოტყდა და ლოგინად ჩავარდა. მერაბის დახმარების გარეშე ძალიან გამიჭირდებოდა მისი მოვლა. ლამით, როცა ყველას გვეძინა (მერაბს კი, ღამე — სიმშვიდეში უყვარდა კითხვა), ბებია იგი აქცევდა ყურადღებას. დედა ოთხწელიწადნახევარი იწვა ლოგინად. მერაბი მასზე გამუდმებით ზრუნავდა და საყვედურიც კი არ დასცდენია, გვეუბნებოდა: „ჩვენ რომ ბებიას ვუვლით, ამით დედად პატივცემული ვართ მისგან“. აი, ასეთი ჭეშმარიტი ქრისტიანი იყო მერაბი. ჩვენ, რომ ბავშვები ქრისტიანულად აღვზარდით, სახარების ათი მცნება მაინც შევასწავლოთ სკოლებში, ისინი სიკეთის, სათნოების, სიმშინდის, სიყვარულის, უფროსისადმი პატივისცემის სულისკვედებით აღიზრდებიან.

მახსოვს, ერთხელ, შუალამისას, უცნობმა მოგვიბრახუნა კარზე: კარი მერაბმა გააღო, „— ფსიქიატრიული საავადმყოფოდან გამოვიქეცი, ქრისტიანები არა ხართ, ერთი ღამე გამათენებინეთ“. ყვიროდა იგი. მერაბი მაშინვე შემოუძღვა სახლში. დააპურა, ესაუბრა და მოასვენა. სულით ავადმყოფმა ერთი ღამის გათენება ითხოვა, მაგრამ ოთხი დღე-ღამე კი დაშყო ჩვენს სახლში.

„— შენ მთელი დღე გასული ხარ სახლიდან, შვილო, მე კი ამ ავადმყოფთან მიწვევს დარჩენა, ძალიან ვწერვიულობ, არ გეცოდები?“ — ვუთხარი მერაბს.

„— დედა, ნუ სცოდავ, იცი თუ არა, შენ, რომ სულით ავადმყოფი უფრო ახლოა ღმერთთან?“

1978 წელს მერაბი ციმბირში გადაასახლეს მხოლოდ იმისათვის, რომ ქართველი ერის თავისუფლებასა და საქართველოს დამოუკიდებლობას მოითხოვდა.

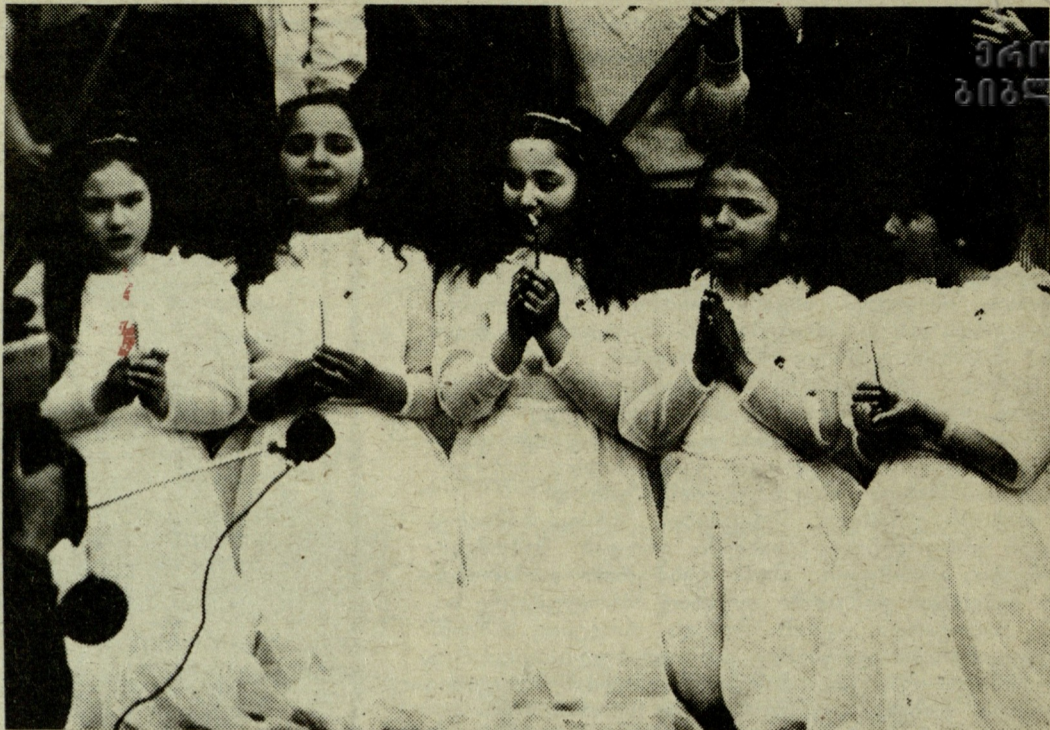
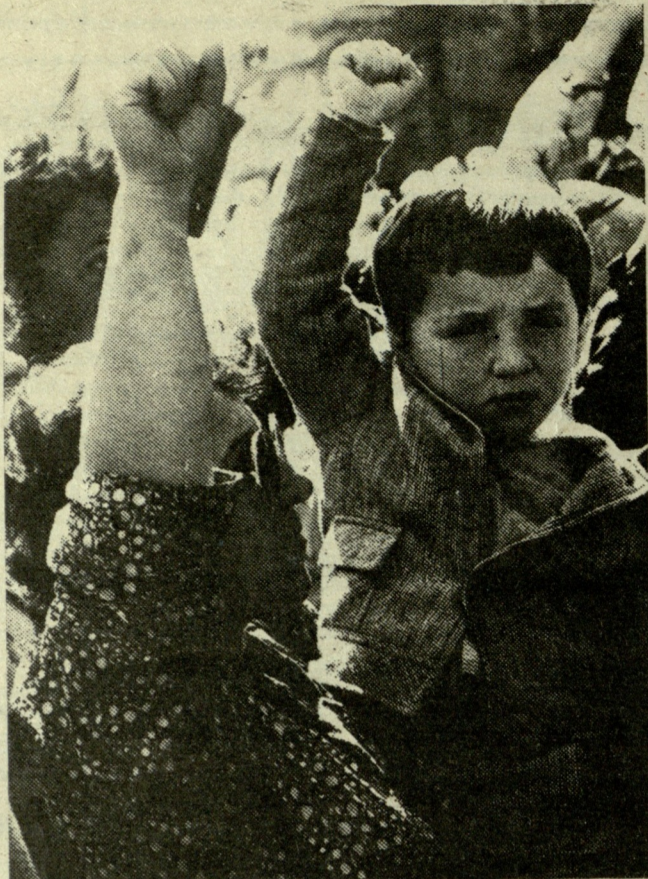
„უკვდავ საქმისთვის“ გადატანილი ბევრი გასაჭირისა და წვლების მიუხედავად, მერაბს არ დაუკარგავს შემოქმედებითი უნარი და შიმშილობის დროსაც კი პოემებს წერდა. საქართველოში დაბრუნდა სრულიად მშვიდი, მხნე და, როგორც ყოველთვის, საკუთარ თავში დარწმუნებული.

მერაბს ღვთის დიდი სიყვარული და რწმენა ჰქონდა. აღფრთოვანებული შეხვდა საქართველოში იბერიის ღვთისმშობლის ხატის ჩამოსვენებას. „კი არ დაიჩოქა, მუხლებზე დაეცაო“ — ამბობდნენ თვითმხილველნი.

ხშირად მაგონდება მერაბის სიტყვები, რომელიც უნივერსიტეტში წარმოუთქვამს: „ბევრი ეცადა ჩემი და ზვიადის მეგობრობაში ბზარის გაჩენას, მაგრამ ვერავინ ვერ შეძლო, ეს არასოდეს არ მოხდება. მაგრამ თუ მოხდა სასწაული და ჩვენს მეგობრობაში ბზარი გაჩნდა, მაშინ მე ვიტყვი, რომ მეგობრობა საერთოდ არ არსებობს, ეს კი უკვე ქვეყნის დანგრევას უდრის“.

დღეს ქართველები მხარში უნდა ამოუდგნენ ერთმანეთს და ყველამ საკუთარი სიცოცხლეც კი უნდა მიიტანოს მამულის საკურთხეველზე იმ დიადი საქმის გასამარჯვებლად, რასაც საქართველოს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა ჰქვია და რასაც მთელი თავისი მონამეობრივი სიცოცხლე შესწირა ჩემმა შვილმა — მერაბ კოსტავამ.

ოლღა დავურიან-კოსტავასი.

„როდის აღსდგება საზოგადო წიანი,
და დაბრუნდება კვლავ სილამაზე
თავისუფლების და აღმავრების...“

ნუ ავჩქარდებით

არ შემიძლია ჩემი გულისტიკილი არ გამოვთქვა იმასთან დაკავშირებით, რომ ჩვენი სახელოვანი ინტელიგენციის წარმომადგენელთა ერთი ნაწილი მწვავედ განიცდის პროცესს, რომელსაც მე პირადად „განწმენდას“ ვაფარქმევდი.

„ოღონდ ქართულად ილაპარაკეთ!“ — ამ სათაურით გამოქვეყნებულმა პუბლიკაციამ ცალსახა შეფასება როდი დაიმსახურა, არც იყო მოსალოდნელი და ეს ცუდი როდია. ეტუობა, იმდენად შინგებული და ნათელი იყო საბოლოო მიზანი, რომ ბევრ ჩვენთანგან დაბნეულობა დაეცო, რაც თავისებურად აისახა კიდევ პრესაში. მრავალი ურთიერთგამომრიცხავი გამოხატვაში კიდევ უფრო მეტად აღვივებდა მკითხველთა ინტერესს და არც ესაა ურიტო.

მე პირადად ცოტა სხვაგვარად შევხედო, ალბათ, მწერლის გულისტიკივლის და მაშინვე ილიას სამრეკლოდან დანახული სინამდვილის ასოციაცია აღმძრა. ამ, მე ვიტყვი მეტად ღრმა და კეთილმოსურნეობის პოზიციიდან დანახულმა რეალობამ კიდევ უფრო მეტად დამარწმუნა, რომ კაცთათვის უზენაესია სიყვარული ტრისა და მოყვასისადმი, სამშობლოსადმი, რომელსაც მისი მომავალი თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის წინდებდული და მრავალმდანიანი ბრძოლის პირობებში უთუოდ ძალუძს ნანატრი შედეგების მოახლოება. ხოლო ბრძოლა, თავის მხრივ, ნიადაგ ხმლის ქნევისა და ფიშტო-დამბაჩების ბათქა-ბუთქს როდი ნიშნავს! არა და ვალდებული ვართ უფრო ღრმად ჩავხედოთ ჩვენი ბედკრული ისტორიის ანალებში და ყოველგვარი მიკიბ-მოკიბვის გარეშე ვთქვათ მართალი, რამეთუ სიმართლე სიმართლეა და მას არავითარი ფერუმარილი არ ესაქიროება. იგი ისევე უნდა მივიდეთ, როგორც არის თავად. მე, მაგალითად, არ მესმის, რატომ უნდა ჩაითვალოს ზემოხსენებული პუბლიკაციის ზოგიერთი პასუხი მამულისათვის თავადებულ მოდერნთა ლანძღვა-გინება აკლებდა-აოხრებად. პირიქით, კოტე

მარჯანიშვილს, როგორც დიდი გაქანების მქონე თეატრალურ მოდერნბელოვანს არასოდეს მოაკლდება ბრწყინვალეობა და არასოდეს მოხდება მისი მართლაც გოლიათური დეაწლის დაქინება, მაგრამ განა ასე მარტივად და ცალსახად უნდა შეფასდეს გ პეტრიაშვილის გულისტიკილი, განსახებული მის დიდებულ პუბლიკაციაში ყველა ქართველისათვის სათაყვანებელ მშობლიურ ენასთან მამართებაში? ვფიქრობ, არ ვიქნებით მართალი ყველაფერი ისე მარტივად და უბრალოდ აღვიკვათ, როგორადაც დღემდე ვაკეთებდით, როცა არც ღრო და არც ინტერესი გქონდა ჩვენდა საუბედუროდ მამულიშვილობის პოზიციიდან შეგვხედო სინამდვილისათვის. მადლობა დმერთს, ეს დღე დაგვიდგა და მოდით, ნუ შეგვაშინებს თუნდაც მწარე, მაგრამ მაინც ობიექტური სიმართლე, ზედმიწევნით ზუსტად ამსახველი სავალალო სინამდვილისა. ამით მხოლოდ გავძლიერდებით, უფრო უურადლებიანი და მწერაგამახვილებულნი ვიქნებით ჩვენი ტრის, ჩვენი დედების სადარაჯოზე. ნურავინ იფიქრებს, რომ თითქოს სხვადასხვა იყოს მამულის თავისუფლების შეგრძნება და მშობლიური ქართული ენის სიწმინდისათვის მუხლჩაუხრელი შრომა... არა, ვერ გავიზიარებ აზრს იმის თაობაზე, რომ თითქოს დაგამციროთ დიდებული მუსიკოსი, ყველასათვის სათაყვანებელი ლიანა ისაკაძე, რომ თითქოს სამუდამოდ ამოვიკრცვეთ კოტე მარჯანიშვილი და სანდრო ამბეტელი, რომ თითქოს ქართველი ქართველს დაერიცა და თითქოს ადრე დაშვიდრებულ გამომათაყვანებელ ღირებულებათა გადაფასების მწვავე პროცესმა თავდაყირა დაამხო ყველა ჩვენი სალოცავი, არა, ასე არ უნდა გავიგოთ. პირიქით, არც ლიანა ისაკაძეს, არც კოტე მარჯანიშვილს და არც სანდრო ამბეტელს ჩვეული ბრწყინვალეობა და სიდიადე არ მოქკლებიათ, ოღონდაც

ქართული სულის ფენომენზე ზრუნვა რომ უპირველესია, და რომ ეს ფენომენი ქართული ენის ბაზაზე დამკვიდრებული, უდაო და უკამათო უნდა იყოს, უფრო მეტიც, ენაში არა მხოლოდ ქართველის სულის ზეობის ანარქლია ჩაბუდებული, არამედ მისი ქემპარტი პოეტური ბუნების, სწორუპოვარი მელოდიურობისა და ერთიანად დაუოკებელი წმინდა ქართული ფიზიკური გენის სიდიადეცაა დაპროგრაამებული.

არა, არ გვძულს ერთმანეთი, არა, არ არის „პოლიტიკური ასთმის“ დამახრობელი შემოტევა... თავს ნუ მოვიტყუებთ, არავინ ითხოვს ერთნაირ აზროვნებას, ერთ თარგზე გამოკრილ შეფასებებს. პირიქით, მოვილოთ მოწყალეობა და ყურადღებით მოვუსმინოთ არტაბებახსნილი აზრის მოძრაობას, ყური ვათხოვოთ ამორგებული სულის მდღეფარებას, აღვიკვაო იგი მშვიდად და დავფიქრდეთ, დავფიქრდეთ ღრმად (ვთი, რომ ფიქრსაც გადავიჩვიოთ!) და ისე განვსაჯოთ.

მე პირადად ვთვლი, რომ გ პეტრიაშვილს უცებ როდი წამოასკუბდა ენის წვერზე სათქმელი. იგი დიდი ტივილიანი განსჯის, ანალიზისა და მართებული, სწორი დასკვნების შედეგია. ამიტომაც, მოდით, ნუ გავკანდიერდებით და ნუ დავიქარებთ სულწასული დასკვნების გამოტანას. დრო, მხოლოდ დრო განსჯის ნათქვამის სისწორესაც და სიწრფელესაც, მის მიზანსწრაფულობასაცა და მართებულობას. მოთმინება, ბატონებო, მოთმინება, რათა თვით ილიას ბრძნული ღაღადისისა არ იყოს; ჩემმედ ამბობენ: „ის სიავეს ქართლისას ამბობს, ჩვენს ცუდს არ მშადავს, ეგ ხომ ცხადი სიმულვილია!“ ბრიყვნი ამბობენ, კარგი გული კი მაშინვე სცნობს, ამ სიმულვილიში რაოდენიც სიყვარულია!“

გამლებ ჩხენკელი,
განათლების სამინისტროს სახელმძღვანელოების განყოფილების მთავარი ინსპექტორი.

კომუნისტები

ჯ. შირალია

I
ვინც კომუნისტის მანდატს ატარებს,
არც არის მეტის ღირსი,
ის ალბათ გულში ავდარს ადარებს,
უყვარს ტყვია და სისხლი.
მამულო, ალბათ დმერთს თუ ევედრე,
პარტიულთს დღეს რომ არ წვავს:
ბერი თევედორე, ცოტნე, დემეტრე,
ხერხეულიძე ცხრა ძმა!

II
„უბრალო კები... უბრალო პალტო“...
გვერდით ნადეჟდა — ნასწავლი დამა,
„ის გადიოდა კრემლიდან მარტო“,
რომ ბავშვებისთვის მოეკლა მამა...
მილიონობით კაცი დახვრიტა.
არავინ იცის რისი გულისთვის,
მას უმღეროდა ბავშვი აკვნიდან,
აი ასეთი მწამს კომუნისტის!..

III
„სამშობლოს ბედი ბეწვზე ეკიდა“,
ფეხზე იდგა და რუსეთს უვლიდა,
არ გამოუდგამს ფეხი კრემლიდან
და გამოვიდა ხალხის გულიდან...
მთელი ცხოვრება მკაცრად ანათა,
მშობელს მოკლავდა რუსის გულისთვის,
პოეტი იყო, მოკვდა ქალათად,
მართლაც ასეთი მწამს კომუნისტის!..

IV
ვინც კომუნისტის მანდატს ატარებს,
არც არის მეტის ღირსი,
მალე იმათაც ალბათ გადარევეს
კეპიან კაცის სისხლი!..
„მაუ გაუფრთხილდით მაგ წითელ მანდატს“
წითელ ყაყაჩოს მსგავსად,
გულთან მიიღეთ, სული უბერეთ,
არ დაგეკარგოთ არსად!..